

Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία

- Αρχικά, διαβάζουμε τα κείμενα και τις ερωτήσεις. Κατά κανόνα, απ' την πρώτη ανάγνωση προκύπτει μια αποσπασματική εικόνα που, κάτω απ' το καθεστώς του άγχους, καλλιεργεί το αίσθημα της αδυναμίας. Προχωρούμε λοιπόν και σε μια δεύτερη μελέτη για να αποκτήσουμε ολοκληρωμένη αντίληψη, ενώ συγχρόνως επισημαίνουμε τα κύρια σημεία των κειμένων (τα οποία θα βοηθήσουν και για την περίληψη –αν ζητηθεί περίληψη ολόκληρου κειμένου) καθώς και εκείνα τα σημεία στα οποία υπάρχει ανάγκη για διευκρινίσεις και πρέπει να επιμείνουμε.
- Αν τυχόν υπάρχουν στα κείμενα λέξεις/φράσεις που δεν γνωρίζουμε ή που δεν καταλαβαίνουμε, προσπαθούμε να προσδιορίσουμε τη σημασία τους είτε από τα συμφραζόμενα είτε από την ετυμολογία των λέξεων. Αν δεν το καταφέρουμε, επιδιώκουμε να συλλάβουμε το γενικό νόημα της περιόδου στην οποία βρίσκονται.
- Οργανώνουμε το χρόνο της εργασίας μας και κατανέμουμε την ώρα μας με κριτήριο τη βαρύτητα και τη δυσκολία των ερωτήσεων. Σε γενικές γραμμές είναι καλό να διαθέσουμε 80-100 λεπτά στην περίληψη (με όποια μορφή ζητηθεί) και στις ασκήσεις, 45-60 λεπτά στο κείμενο παραγωγής λόγου (έκθεση) και 10-20 λεπτά στο γενικό επανέλεγχο του γραπτού. Ειδικά για τη Β' Λυκείου, στα διαγωνίσματα του φροντιστηρίου διάρκειας 2.30' ωρών, αφιερώνουμε 65-85 λεπτά στην περίληψη και στις ασκήσεις, 40-50 λεπτά στο κείμενο παραγωγής λόγου (έκθεση) και 10-15 λεπτά στον τελικό επανέλεγχο του γραπτού.
- Η ολοκληρωμένη γνώση και επεξεργασία των κειμένων που μας δίνονται μπορεί να αποδειχτεί ιδιαίτερα ωφέλιμη για την αντιμετώπιση όχι μόνο της περίληψης αλλά και των υπόλοιπων εργασιών. Γι' αυτό καλό είναι να ξεκινήσουμε πρώτα από την περίληψη, στη συνέχεια να περάσουμε στις υπόλοιπες ασκήσεις και στο τέλος στο κείμενο παραγωγής γραπτού λόγου.
- Όταν ολοκληρώσουμε κάθε ζητούμενο, προχωράμε στο επόμενο. Στόχος είναι να αφιερώνουμε το σωστό χρόνο για κάθε ζητούμενο/άσκηση ανάλογα με τη βαρύτητά τους. Π.χ. δεν αφιερώνουμε πάρα πολύ χρόνο, προσπαθώντας να βρούμε έναν τύπο ο οποίος ίσως αντιστοιχεί στο 1% της συνολικής βαθμολογίας. Άλλωστε, τυχόν διορθώσεις μπορούν να γίνουν και κατά τον επανέλεγχο του γραπτού.
- Δεν πανικοβαλλόμαστε όταν κάτι δε μπορούμε να το απαντήσουμε. Προχωράμε στο επόμενο και γυρίζουμε στο τέλος να ασχοληθούμε με ό,τι αφήσαμε κενό. Δεν είναι δεδομένο ότι όλες οι εκφωνήσεις θα μας είναι οικείες. Αυτό δε σημαίνει ότι δεν ξέρουμε την απάντηση, απλά χρειάζεται να το σκεφτούμε λίγο πιο ψύχραιμα.

- Δεν αφήνουμε κανένα θέμα αναπάντητο, το παν είναι η συλλογή μονάδων. Αρνητική βαθμολόγηση δεν υπάρχει -οπότε απαντάμε ακόμα και τα θέματα που δεν ξέρουμε, όπως μπορούμε. Είναι πιθανό -έστω και μ' αυτόν τον τρόπο- να κερδίσουμε κάποια μόρια.
- **Στο τέλος προσέχουμε αν έχουμε απαντήσει σε όλα όσα μας ζητούνται** -πάντα υπάρχει ο κίνδυνος να έχουμε ξεχάσει κάτι στο πρόχειρο ή να μην το έχουμε δει καν. Ελέγχουμε προσεκτικά τον τονισμό, την ορθογραφία και τη στίξη. Στην περίπτωση που έχουμε κι άλλο χρόνο, απαντάμε ξανά προφορικά όλες τις παρατηρήσεις.
- Προσπαθούμε να παραδώσουμε ένα όσο το δυνατό πιο ευπαρουσίαστο και ευανάγνωστο γραπτό και γι' αυτό προσέχουμε το γραφικό χαρακτήρα και τη μορφή των διορθώσεων που θα επιφέρουμε. Φροντίζουμε ώστε τα γράμματά μας να είναι μεγάλα και ευανάγνωστα και αποφεύγουμε τις μουτζούρες. Αν θέλουμε να σβήσουμε μια λέξη/φράση, το κάνουμε κατ' αυτόν τον τρόπο: ~~(όπως ήδη αναφέραμε, το πρόβλημα είναι δυνατόν να αντιμετωπιστεί)~~
- Στην ακόμη πιο εξαιρετική περίπτωση που ο χρόνος τελειώνει -και μόνο τότε- και δεν έχουμε προλάβει να αντιγράψουμε από το πρόχειρο κάτι, διαγράφουμε τη λέξη «πρόχειρο» από το σημείο που το είχαμε γράψει, τη γράφουμε όπου πιο κάτω μας βολεύει και, όταν δίνουμε την κόλλα μας στον επιτηρητή, του δείχνουμε το σημείο όπου τελειώνουν οι απαντήσεις μας, προκειμένου να υπογράψει εκεί και να διαγράψει τις ενδιάμεσες κενές σελίδες.

Περίληψη ολόκληρου κειμένου/αποσπάσματος κειμένου

- Παραθέτουμε όλες τις κύριες ιδέες του κειμένου (ή του αποσπάσματος του οποίου ζητείται περίληψη) και αφιερώνουμε στην παρουσίασή τους έκταση που προσδιορίζεται με κριτήριο τη βαρύτητά τους.
- Κινούμαστε μέσα στο πλαίσιο των αριθμητικά καθορισμένων λέξεων και αποφεύγουμε να αποκλίνουμε είτε προς τα πάνω είτε προς τα κάτω.
- Κινούμαστε πάντα με βάση τους κανόνες που έχουμε διδαχθεί για το πώς προχωράμε στη σύνταξη της περίληψης. Δε βιαζόμαστε ούτε γράφουμε κατευθείαν περίληψη έχοντας κάνει απλώς ανάγνωση του κειμένου. Τη δουλεύουμε χωρίς καθυστερήσεις και επαρκώς στο πρόχειρο και μετά την περνάμε χωρίς μουτζούρες στο καθαρό.

Ασκήσεις

- Ασχολούμαστε πρώτα με όσες ασκήσεις μάς φαίνονται εύκολες και αφήνουμε γι' αργότερα όποιες μας δημιουργούν δυσκολίες. Έτσι και χρόνο εξοικονομούμε και απ' το άγχος απαλλασσόμαστε.
- Ασκήσεις που φαίνονται γνωστές και εύκολες, χρειάζονται μεγάλη προσοχή. Συχνά δεν τους δίνουμε την απαραίτητη προσοχή και απαντάμε σχεδόν απερίσκεπτα και γρήγορα. Έτσι όμως ξεφεύγουν ορισμένες λεπτομέρειες της άσκησης. Διαβάζουμε λοιπόν με την ίδια σοβαρότητα όλες τις ασκήσεις και σκεφτόμαστε καλά τις απαντήσεις, ώστε να είμαστε σίγουροι πως αυτό που γράφουμε είναι πραγματικά αυτό που μας ζητείται.
- Φροντίζουμε να μην αποκλίνουμε απ' ό, τι μας ζητείται στις ασκήσεις. Μελετάμε λοιπόν με προσοχή την εκφώνηση, διακρίνουμε τα σκέλη της, εντοπίζουμε τα ζητούμενά της και τα χρησιμοποιούμε ως οδηγούς για την απάντηση που θα δώσουμε. Στο τέλος ελέγχουμε αν έχουμε απαντήσει σε όλα τα ζητούμενα της άσκησης.
- Η έκταση των απαντήσεών μας προσδιορίζεται με αποκλειστικό κριτήριο την κάλυψη του ζητουμένου (αν βέβαια δεν τίθεται συγκεκριμένο όριο λέξεων από την ίδια την άσκηση). Διατυπώνουμε λοιπόν την απάντησή μας με ακρίβεια και σαφήνεια και αιτιολογούμε τη θέση μας, αν αυτό ζητείται ή αν το θεωρούμε απαραίτητο.
- Φροντίζουμε να δίνουμε ολοκληρωμένες και σχετικά αναλυτικές απαντήσεις, λαμβάνοντας ως δεδομένο πως τίποτε απ' όσα παραλείπουμε να γράψουμε δεν εννοείται.
- Αποφεύγουμε την παράθεση χωρίων του κειμένου χωρίς σχόλιο. Τα χωρία του κειμένου είναι τεκμήρια που επαληθεύουν τις εκτιμήσεις μας - δεν έχουν από μόνα τους αποδεικτική αξία. Επίσης, χρειάζεται να γίνεται σαφής συσχέτιση του ερμηνευτικού σχολίου με το παράθεμα. Δεν αρκεί η απλή παράθεσή του στο τέλος της απάντησης

Παραγωγή λόγου

- Μελετάμε προσεκτικά το θέμα που μας δίνεται. Εντοπίζουμε την κεντρική έννοια, τα δεδομένα (αν υπάρχουν) και τα ζητούμενά του και προσδιορίζουμε το κειμενικό είδος, την επικοινωνιακή περίσταση και την έκταση του λόγου που καλούμαστε να παραγάγουμε. Προσέχουμε δηλαδή αν μας ζητείται άρθρο, ομιλία κ.λπ., αλλά και το κοινό στο οποίο απευθυνόμαστε, ώστε να διαμορφώσουμε ανάλογα το κείμενό μας (π.χ. προσφώνηση, αποφώνηση κ.λπ.)

- Επεξεργαζόμαστε προσεκτικά το θέμα και αναζητούμε τις κατάλληλες ιδέες για την ανάπτυξή του: βρίσκουμε το εμπειρικό ή θεωρητικό υλικό που σχετίζεται με την κεντρική έννοια του θέματος και ακολούθως προβαίνουμε στη διαλογή και χρήση αυτού του υλικού με κριτήριο όσα μας δίνονται και μας ζητούνται.
- Σχηματίζουμε στο πρόχειρο το διάγραμμα του κειμένου, στο οποίο διατυπώνουμε επιγραμματικά και διατάσσουμε οργανωμένα τις κύριες ιδέες που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του θέματος και δίνουν ολοκληρωμένη απάντηση στα ζητούμενά του.
- Ως προς το περιεχόμενο:
 - επιδιώκουμε να αναλύσουμε επαρκώς τις κύριες ιδέες και να προσκομίσουμε πειστικά στοιχεία για τη στήριξή τους.
- Ως προς τη γλώσσα:
 - α. φροντίζουμε ιδιαίτερα τη γραμματική και τη σύνταξη του λόγου μας. Προσέχουμε τη στίξη και δεν ξεχνάμε τους τόνους
 - β. προσαρμόζουμε το ύφος στις ανάγκες της καθορισμένης επικοινωνιακής περίπτωσης και επιδιώκουμε την ανταπόκρισή του στις απαιτήσεις των δεδομένων επικοινωνιακών συνθηκών
 - γ. αποφεύγουμε τα δυο υφολογικά άκρα, την επιτήδευση απ' τη μία και την απλοϊκότητα από την άλλη, και επιδιώκουμε να πετύχουμε την απλότητα, τη σαφήνεια και την ακρίβεια
 - δ. προσπαθούμε να διατηρήσουμε ενιαίο και ομοιόμορφο ύφος γραφής.
- Ως προς τη δομή:
 - α. διακρίνουμε το κείμενό μας με ευκρινή τρόπο στα τρία βασικά μέρη (πρόλογος, κύριο μέρος, επίλογος) και οργανώνουμε τις ιδέες μας σε χωριστές και προσεκτικά δομημένες παραγράφους (θεματική περίοδος, λεπτομέρειες/σχόλια, κατακλείδα)
 - β. διαρθρώνουμε τις ιδέες μας με σχέσεις λογικής σειράς και χρησιμοποιούμε, όπου είναι απαραίτητο, τις κατάλληλες διαρθρωτικές λέξεις για τη στενότερη σύνδεσή τους.
- Είμαστε συνεπείς προς τον αριθμό των καθορισμένων λέξεων του κειμένου και αποφεύγουμε κάθε απόκλιση είτε προς τα πάνω είτε προς τα κάτω.
- Για λόγους οικονομίας χρόνου δεν ενδείκνυται η συγγραφή του κειμένου μας πρώτα στο πρόχειρο και ακολούθως στο καθαρό. (Ο προσεκτικός σχεδιασμός του διαγράμματος και η επιμελημένη διανοητική επεξεργασία κάθε ιδέας, πριν απ' την ανάπτυξή της σε παράγραφο, μπορούν να απαλλάξουν απ' τη χρονοβόρα αυτή διαδικασία και να μας επιτρέψουν να συντάξουμε το κείμενό μας κατευθείαν στο καθαρό).

Ερωτήσεις λογοτεχνικού κειμένου

- Στις ερωτήσεις που αφορούν την κατανόηση του περιεχομένου, η απάντησή μας θα πρέπει να έχει τη δομή μικρής έκθεσης (εννοείται ότι λαμβάνουμε πάντα υπ' όψιν το όριο των λέξεων). Πιο συγκεκριμένα:

Στον **πρόλογο**, αναδιατυπώνουμε το δεδομένο της εκφώνησης κάνοντας παράλληλα μία εισαγωγή στο κύριο μέρος της απάντησης.

Στο **κυρίως θέμα**, δηλώνουμε εξ αρχής και με σαφήνεια τη θέση μας. Στη συνέχεια, αναπτύσσουμε τη θέση αυτή (όσο μας επιτρέπει το πιθανό όριο λέξεων) εξηγώντας, αιτιολογώντας ή δίνοντας παραδείγματα. Δεν ξεχνάμε να κάνουμε αναφορές στο κείμενο όταν βρισκόμαστε σε καίρια σημεία της ανάπτυξής μας.

Στον **επίλογο**, είτε καταλήγουμε σε κάποιο συμπέρασμα είτε ανακεφαλαιώνουμε σύντομα όσα έχουμε αναφέρει.

- Στους χαρακτηρισμούς προσώπων, χρησιμοποιούμε κυρίως επίθετα και πάντοτε τους στηρίζουμε με στοιχεία του κειμένου.
- Στις «τεχνικές» ερωτήσεις (σχετικά με τον αφηγητή, τον χρόνο, τους αφηγηματικούς τρόπους κ.τ.λ.) προσέχουμε ιδιαίτερα τη σαφήνεια καθώς και την τεκμηρίωση της απάντησής μας και με αναφορές στο κείμενο.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ

Για το αδίδακτο αφιερώνετε περίπου **80 -85** λεπτά.

1^ο στάδιο: επεξεργασία κειμένου.

Καλό είναι πριν ξεκινήσετε την επεξεργασία του κειμένου να ρίξετε μια ματιά στις λέξεις/προτάσεις/φράσεις/χωρία που σας ζητούν να προσεγγίσετε συντακτικά και να τις τσεκάρετε πάνω στο κείμενο. Κατά την επεξεργασία του κειμένου έχετε όλα τα δεδομένα για να τις συντάξετε σωστά. Τις απαντήσεις τις γράφετε εν συντομία στο πρόχειρο (σε αυτή τη φάση).

Αμέσως μετά, διαβάζετε καλά το εισαγωγικό σημείωμα μέχρι να το κατανοήσετε. Στη συνέχεια διαβάζετε καλά την ερμηνευτική ερώτηση μέχρι να την κατανοήσετε και αυτήν. Έπειτα, αρχίζετε να ασχολείστε με όλο το κείμενο. Να θυμάστε ότι, όταν διαβάζετε ένα άγνωστο κείμενο, η πρώτη σας –απόλυτα φυσιολογική- σκέψη είναι ότι δεν καταλαβαίνετε σχεδόν τίποτα. Αφού το διαβάσετε όμως αρκετές φορές, καταλαβαίνετε το γενικό νόημα και χωρίζετε προτάσεις (για το πώς προχωράτε στην προσέγγιση του κειμένου, δείτε τις οδηγίες που έχετε πάρει στην αρχή της χρονιάς). Έπειτα εντοπίζετε τα δύσβατα σημεία και συντάσσετε αναλυτικά μόνο αυτά. Στα υπόλοιπα κάνετε σύνταξη στις βασικές δομές (προφορική ή γραπτή με μαλακό μολύβι πάνω στο κείμενο, για να τη σβήσετε μετά). Πιθανόν κάποιες λέξεις να σας είναι παντελώς άγνωστες. Γνωρίζοντας όμως το νόημα του κειμένου μπορείτε να τις μεταφράσετε με σχετική ασφάλεια. Εξυπακούεται ότι η μετάφραση των άγνωστων αυτών λέξεων θα πρέπει να σέβεται βασικούς κανόνες (σημασία πρόθεσης, ετυμολογία της λέξης, σημασία πανομοιότυπων τύπων στα νέα ελληνικά κ.λπ.). Αν συνεχίζετε να μη μπορείτε να τις μεταφράσετε, δίνετε μια ουδέτερη μετάφραση που δεν αλλοιώνει το νόημα. Σε καμιά περίπτωση δεν αφήνετε κενό. Ο καλύτερος τρόπος για να σιγουρέψετε την όποια επιλογή σας στη μετάφραση και στη σύνταξη είναι να ελέγχετε ότι η σύνταξή σας είναι σύμφωνη με τους κανόνες αφενός και αφετέρου ότι η μετάφρασή σας βγάζει νόημα και ότι η σύνταξή της αντιστοιχεί στη σύνταξη του αρχαίου ελληνικού κειμένου.

Μην ξεχνάτε ότι βασικός στόχος του σταδίου αυτού, εκτός από την προετοιμασία για την καταγραφή της τελικής μετάφρασης (βλ. 2^ο στάδιο), είναι και η κατανόηση του κειμένου σε τέτοιο βαθμό ώστε να μπορείτε να απαντήσετε και στην ερμηνευτική ερώτηση (βλ. 3^ο στάδιο). Το ότι έχετε καταγράψει μια πρόχειρη μετάφραση δε σημαίνει ότι έχετε κατανοήσει και όλο το κείμενο. Διαβάστε όσες φορές χρειάζεται την πρόχειρη μετάφρασή σας, προκειμένου να καταλάβετε τι γράφετε. Δώστε πολύ μεγάλη βαρύτητα στο είδος των δευτερευουσών προτάσεων και σε όλους τους ρηματικούς τύπους (ρήματα, απαρέμφατα και μετοχές) και συντάξτε τους πολύ προσεκτικά.

Ιδανικός χρόνος επεξεργασίας όλου του κειμένου είναι τα **40-45 λεπτά**. Σ' αυτό το χρονικό διάστημα έχετε φτάσει στο σημείο να μπορείτε να μεταφράσετε. Απαραίτητο είναι κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας του κειμένου να γράφετε σημειώσεις στο πρόχειρο (δηλ. μια πρόχειρη μετάφραση όλου του κειμένου).

2^ο στάδιο :καταγραφή τελικής μετάφρασης.

Καθαρογράφετε τη μετάφραση του χωρίου που σας ζητείται Στο τέλος αναγκαίο είναι να γίνει ένας έλεγχος του νεοελληνικού κειμένου για το αν βγάζει νόημα, αν ο λόγος είναι νεοελληνικός και αν σέβεται γενικά τις συντακτικές δομές του αρχαίου ελληνικού κειμένου. Συχνά κρίνεται σκόπιμο ακόμη και να απομακρυνθείτε από την πιστή, κατά λέξη μετάφραση του κειμένου προκειμένου να κερδίσει ο λόγος σας σε σαφήνεια και συνοχή. Πάντα

προσέχετε την ορθογραφία, τα σημεία στίξης και το γραφικό σας χαρακτήρα (μεγάλα και ευανάγνωστα γράμματα). Ιδανικός χρόνος για να απαντήσετε είναι περίπου τα **10 λεπτά**.

3^ο στάδιο: απάντηση ερμηνευτικής ερώτησης.

Στη συνέχεια ασχολείστε με την ερώτηση κατανόησης. Αφού διαβάσετε ξανά το εισαγωγικό σημείωμα και την ερώτηση και σιγουρευτείτε ότι καταλάβατε τι ζητάει, διαβάσετε την τελική και την πρόχειρη μετάφρασή σας, όσες φορές χρειάζεται, για να θυμηθείτε ή και να καταλάβετε ακόμη καλύτερα το νόημα όλου του κειμένου, και εστιάζετε στο χωρίο (ή στα χωρία) που περιέχει την απάντηση. Αν στην εκφώνηση σας δίνεται συγκεκριμένο χωρίο για να επεξεργαστείτε προκειμένου να απαντήσετε, σημαδέψτε το πάνω στο κείμενο. Στη συνέχεια απαντάτε στην ερώτηση. Ξεκινήστε με μια θεματική πρόταση ή με αναδιατύπωση της ερώτησης ή βασισμένοι στο εισαγωγικό σημείωμα. Χρησιμοποιήστε τις πληροφορίες του κειμένου και παραγάγετε ένα νέο κείμενο. Μην αντιγράψετε το κείμενο της μετάφρασής σας, αλλά προσπαθήστε να αποδώσετε το νόημά της. Φροντίστε να μην παραλείψετε κάτι από αυτά που σας ζητούνται. Ιδανικός χρόνος για να απαντήσετε είναι περίπου τα **10 λεπτά**.

⇒ Μην κάνετε το λάθος να παρατείνετε την ενασχόλησή σας με το κείμενο και την ερμηνευτική (δηλαδή τα 3 παραπάνω στάδια), ακόμα κι αν νιώθετε ότι δεν είστε ικανοποιημένοι από τη μετάφρασή σας και την απάντηση που έχετε δώσει. Να θυμάστε ότι παρά τη δυσκολία τους, τους αντιστοιχούν μόνο 20% των συνολικών μονάδων του μαθήματος.

4^ο στάδιο: επίλυση ασκήσεων συντακτικού.

Απαντάτε πρώτα την άσκηση που ζητά συντακτική αναγνώριση τύπων του δοθέντος αποσπάσματος. Να ανακαλείτε πάντα στη μνήμη σας τη μετάφραση, να συντάσσετε όλη την πρόταση/χωρίο που εμπεριέχει τους ζητούμενους τύπους και μετά να αποφασίζετε τι θα γράψετε (με βάση παραπάνω οδηγία 1^{ου} σταδίου θα πρέπει η άσκηση αυτή να έχει ήδη απαντηθεί και να υπολείπεται η καθαρογραφή της). Μην ξεχνάτε να γράψετε πού αναφέρεται ο κάθε τύπος π.χ. Υποκείμενο στον τάδε ρηματικό τύπο, γενική αντικειμενική στο δείνα επίθετο κ.λπ. Στις υπόλοιπες συντακτικές ασκήσεις, αφού διαβάσετε την εκφώνηση τόσες φορές όσες χρειάζεται για να είστε σίγουροι για το τι σας ζητά, γράψτε στο πρόχειρο ένα σχεδιάγραμμα της θεωρίας που θα χρειαστείτε για να απαντήσετε, γράψτε την απάντησή σας στο πρόχειρο, ελέγξτε συντακτικά αν αυτό που γράψατε στέκει και μετά αντιγράψτε το στο καλό. Συνήθως είναι χρήσιμο να συντάξετε και την φράση που σας δίνεται πριν προχωρήσετε στην απάντηση σας. Ιδανικός χρόνος για να απαντήσετε είναι περίπου **10 λεπτά**.

5^ο στάδιο: επίλυση άσκησης γραμματικής.

Στο τέλος ασχολείστε με την άσκηση στη γραμματική. Μην απαντάτε απευθείας. Αναγνωρίστε γραμματικά τον τύπο που ζητείται, εντοπίζοντάς τον μέσα στο κείμενο για να σιγουρευτείτε (στα αρχαία ελληνικά ορισμένοι τύποι είναι ίδιοι αλλά έχουν διαφορετική γραμματική αναγνώριση, οπότε θα πρέπει να γίνει σύνταξη πριν). Μετά τη γραμματική αναγνώριση γράψτε στο πρόχειρό σας όλα τα στοιχεία που θα σας διευκολύνουν. Αν π.χ. ζητείται ρήμα, γράψτε αρχικούς χρόνους, βρείτε το θέμα που σας ενδιαφέρει, σκεφτείτε σαν ποιο ρήμα από τη γραμματική κλίνεται, κλίνετε ολόκληρη την έγκλιση, βρείτε την κατάληξη που σας ενδιαφέρει και μετά σχηματίστε τον ζητούμενο τύπο. Στο τέλος πάντα ελέγχετε αν ο τύπος που γράψατε είναι ο ζητούμενος και όχι κάποιος άλλος κοντινός του π.χ. άλλο πρόσωπο. Αν πάλι σας ζητείται πτωτικός τύπος, αφού γράψετε στο πρόχειρο την

ονομαστική ενικού και σκεφτείτε σαν ποιο τύπο της γραμματικής κλίνεται, τον κλίνετε ολόκληρο και μετά επιλέγετε την πτώση που σας ζητείται. Πάντα ελέγχετε θέμα και κατάληξη. Αν υπάρχει διπλοτυπία, γράψτε και τους δυο τύπους. Ιδανικός χρόνος για να απαντήσετε είναι τα **10 λεπτά**.

6^ο στάδιο: επανάληψη (εφόσον έχει μείνει διαθέσιμος χρόνος).

Η επανάληψη καλό είναι να γίνεται ως εξής: αρχικά ελέγξτε τη μετάφρασή σας άλλη μια φορά για νοηματικά κενά, ορθογραφικά λάθη, τονισμό, σημεία στίξης κ.λπ.. Αμέσως μετά κάνετε ακριβώς το ίδιο με την ερώτηση κατανόησης. Στη συνέχεια προσέξτε αν έχετε απαντήσει σε όλα όσα σας ζητούνται στις παρατηρήσεις σας -πάντα υπάρχει ο κίνδυνος να έχουμε ξεχάσει κάτι στο πρόχειρο ή να μην το έχουμε δει καν- και ελέγξτε τις απαντήσεις σας σε τονισμό και πνευματισμό. Στην περίπτωση που έχετε κι άλλο χρόνο, απαντήστε ξανά προφορικά όλες τις παρατηρήσεις.

Γενικές οδηγίες

- ⇒ Να γράφετε όσο πιο ελεγχόμενα μπορείτε. Ό, τι γράψετε αρχικά, δύσκολα το αλλάζετε μετά. Να αποφεύγετε τις γρήγορες εκτιμήσεις και να μην παίρνετε σαν δεδομένη την πρώτη σκέψη σας. Να έχετε καλό ρυθμό και να ελέγχετε το χρόνο που χρειάζεστε για κάθε άσκηση (βλ. παραπάνω)
- ⇒ Μην ξεχνάτε να γυρίζετε και να διαβάζετε την εκφώνηση σε όλη τη διάρκεια της επεξεργασίας της απάντησης.
- ⇒ Μην πανικοβάλλεστε όταν κάτι δε μπορείτε να το απαντήσετε. Προχωρήστε στο επόμενο και γυρίστε στο τέλος να ασχοληθείτε με ό,τι αφήσατε κενό. Το παν είναι η συλλογή μονάδων και τα λάθη είναι αναπόφευκτα. Μη θεωρείτε δεδομένο ότι οι εκφωνήσεις θα σας είναι οικείες· αυτό δε σημαίνει ότι δεν ξέρετε την απάντηση, απλώς χρειάζεται να το σκεφτείτε λίγο πιο ψύχραιμα.
- ⇒ Στην εξαιρετική περίπτωση που έχετε καθυστερήσει πολύ στο γνωστό, ξεκινήστε το αδίδακτο από τη γραμματική, περάστε μετά στη μετάφραση και την άσκηση του συντακτικού και στο τέλος ασχοληθείτε με την ερώτηση κατανόησης. Μη γράψετε πρόχειρη μετάφραση για όλο το κείμενο παρά μόνο για το χωρίο που ζητείται προς μετάφραση. Στο υπόλοιπο κείμενο προσπαθήστε μόνο να κατανοήσετε τις βασικές δομές. Στην ακόμη πιο εξαιρετική περίπτωση που ο χρόνος τελειώνει -και μόνο τότε- και δεν έχετε προλάβει να αντιγράψετε από το πρόχειρο κάτι, διαγράψτε τη λέξη «πρόχειρο» από το σημείο που το είχατε γράψει, τη γράφετε όπου πιο κάτω σας βολεύει και, όταν δίνετε την κόλλα σας στον επιτηρητή, του δείχνετε το σημείο όπου τελειώνουν οι απαντήσεις σας, προκειμένου να υπογράψει εκεί και να διαγράψει τις ενδιάμεσες κενές σελίδες.

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ

Για το διδαγμένο αφιερώνουμε περίπου **95-100** λεπτά

Στο διαγώνισμα των Αρχαίων ξεκινάμε πρώτα από το γνωστό κείμενο. Κάνουμε μία ανάγνωση των θεμάτων - χωρίς να αγχωθούμε αν δούμε κάποια ερώτηση την οποία δεν καταλαβαίνουμε - και ξεκινάμε από τις σίγουρες 30 μονάδες (νοηματική* - εισαγωγή - λεξιλογική άσκηση). Ιδανικός χρόνος για να απαντήσουμε στις αντίστοιχες ερωτήσεις είναι περίπου **25** λεπτά.

Στην πρώτη ερώτηση που αφορά στο νόημα του κειμένου εντοπίζουμε το χωρίο στο οποίο βρίσκεται η απάντηση και αναπτύσσουμε το νόημά του, δίχως να γράψουμε τη μετάφραση ή να προχωρήσουμε σε ερμηνευτική ανάλυση με σχόλια βιβλίου ή φυλλαδίου. Η συγκεκριμένη ερώτηση μπορεί να δοθεί είτε με τη μορφή ερωτήσεων κλειστού τύπου (σωστού /λάθους, πολλαπλών επιλογών, αντιστοίχισης, συμπλήρωσης κενών κ.λπ.) είτε ανοικτού τύπου. Στην επίσης κλειστού τύπου ερώτηση εισαγωγής διαβάζουμε προσεχτικά τι μας ζητάει και σκεφτόμαστε πού βρίσκεται η απάντηση μέσα στο βιβλίο. Για την απάντηση της λεξιλογικής - είτε μας ζητούν ομόρριζα - παράγωγα στα νέα ελληνικά είτε να βρούμε από ποιες λέξεις του κειμένου προέρχονται οι δοθείσες νεοελληνικές - λειτουργούμε ως εξής: σκεφτόμαστε θέματα ρημάτων (μας βοηθούν οι αρχικοί χρόνοι) , αναλύουμε στα συνθετικά τους τις τυχόν σύνθετες λέξεις χρησιμοποιώντας οποιοδήποτε από τα δύο συνθετικά στην απάντησή μας (εφόσον το α' συνθετικό δεν είναι μόριο ή πρόθεση) , προσέχουμε την ορθογραφία της λέξης. Πρέπει να έχουμε υπόψη μας πως πολλές λέξεις ανά τους αιώνες έχουν αλλάξει σημασία και άρα δεν πρέπει να στηριζόμαστε μόνο σε αυτό. Καλό είναι να αποφεύγουμε να γράφουμε δύσκολες και εξεζητημένες λέξεις. Η συγκεκριμένη ερώτηση εκτός από την παραπάνω μορφή μπορεί να ζητάει να γίνει αντιστοίχιση λέξεων ή να αποδοθούν λέξεις στη νέα ελληνική με διαφορετική σημασία από αυτή του κειμένου. Στην τελευταία περίπτωση προσέχουμε ώστε η λέξη που θα χρησιμοποιηθεί να τοποθετηθεί σε μια φράση που να φωτίζει το νέο νόημα της λέξης. **ΠΡΟΣΟΧΗ:** Στην περίπτωση αυτή αποφεύγουμε τα απλοϊκά νοήματα τύπου: *Η κατοίκα είναι ζώο.*

Παράδειγμα λεξιλογικής: Για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις να γράψετε μία περίοδο λόγου στα νέα ελληνικά, όπου η ίδια λέξη, σε οποιαδήποτε μορφή της (πτώση, αριθμό, γένος, έγκλιση, χρόνο, βαθμό), θα χρησιμοποιείται με διαφορετική σημασία από αυτήν που έχει στο αρχαίο κείμενο: «παραιτείται», «ώρας»

Ενδεικτική απάντηση: Η μείωση μισθού ήταν η βασική αιτία της παραίτησής του από τη δουλειά.

Η ώρα προσέλευσης στη θεατρική παράσταση είναι συγκεκριμένη.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι αυτές οι τρεις ερωτήσεις είναι ό,τι πιο δεδομένο και εύκολο μπορούν να μας ρωτήσουν, γι' αυτό οφείλουμε να είμαστε τέλεια προετοιμασμένοι.

Αφού τελειώσουμε με τα παραπάνω αφιερώνουμε το χρόνο που μας απομένει στις ερμηνευτικές ερωτήσεις. Διαβάζουμε προσεχτικά κάθε ερώτημα και κατανοούμε κάθε φορά τι μας ζητάει. Ξεκινάμε από αυτό που ξέρουμε πολύ καλά, έτσι ώστε να μας μείνει χρόνος για να σκεφτούμε και να επεξεργαστούμε το ερώτημα που μας δυσκολεύει.

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Για κάθε απάντηση ανατρέχουμε στο κείμενο και ψάχνουμε τα σχετικά χωρία και τα υπογραμμίζουμε. Αρχικά σκεφτόμαστε ποια είναι η απάντηση και πώς θα την εξηγήσαμε σε κάποιον που δεν ξέρει το αντικείμενο, χωρίς να προσπαθούμε να θυμηθούμε σχόλια. Στη συνέχεια φέρνουμε στο νου μας όλα τα σχετικά σχόλια βιβλίου και σημειώσεων που πιθανόν ανταποκρίνονται στην ερώτησή μας και φτιάχνουμε στο πρόχειρό μας ένα σχεδιάγραμμα της απάντησης - με τους τίτλους μόνο των σχολίων που θα χρησιμοποιήσουμε (4-5 γραμμές) - προκειμένου να εξασφαλίσουμε λογική αλληλουχία νοημάτων και αποφυγή παράλειψης κάποιου σχολίου.

ΠΡΟΣΟΧΗ: Πρέπει να έχουμε στο μυαλό μας ότι γράφουμε μικρές εκθέσεις όταν απαντούμε ερμηνευτικές ερωτήσεις, γι' αυτό καλό είναι: να αποφεύγουμε μακροπερίόδους λόγους με πολλές δευτερεύουσες προτάσεις, να αποφεύγουμε επίσης τις επαναλήψεις στα νοήματα και τους πλατειασμούς, να υπάρχει ισομερής ανάπτυξη των παραγράφων και χρήση διαρθρωτικών λέξεων για την ομαλή μετάβαση των νοημάτων από περίοδο σε περίοδο ή παράγραφο σε παράγραφο. Έτσι δίνουμε αξία στο γραπτό μας και γινόμαστε πιο κατανοητοί – όλα αυτά βέβαια με την προϋπόθεση ότι γράφουμε και σωστά Ελληνικά.

Σε περίπτωση που δοθεί όριο λέξεων προσέχουμε τα εξής: Αν είναι μικρό το όριο π.χ. 100 λέξεις = 1 παράγραφος, δεν χρειάζεται πρόλογος ή επίλογος. Αν είναι 300 λέξεις τότε η απάντησή μας θα πρέπει να έχει την κλασική δομή ανάπτυξης, με πρόλογο, κυρίως θέμα και επίλογο.

ΔΟΜΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η δομή κάθε απάντησης χρειάζεται να έχει πρόλογο. Μπορεί να είναι αναδιατύπωση της εκφώνησης ή μια αναφορά στο γενικό πλαίσιο του κειμένου που μας δίνεται προς ανάλυση. **ΠΡΟΣΟΧΗ:** Δεν γράφουμε τη μετάφραση.

ΚΥΡΙΩΣ ΘΕΜΑ

Στη θεματική περίοδο της πρώτης παραγράφου του κυρίως θέματος πρέπει να δίνεται με σαφήνεια η απάντηση του ερωτήματος ανεξαρτήτως αν αυτή θα αναπτυχθεί σε μία ή δύο

παραγράφους (αν π.χ. η ερώτηση είναι του στυλ «Είναι ο Αριστοτέλης οπαδός της αριστοκρατικής διδασκαλίας για την αρετή;» η απάντηση θα πρέπει οπωσδήποτε να περιλαμβάνει το «Ο Αριστοτέλης δεν είναι οπαδός της αριστοκρατικής διδασκαλίας για την αρετή»). Για την ερμηνευτική προσέγγιση των κειμένων αναφοράς απαιτείται να λαμβάνονται υπόψη τα εξής: α) οι εισαγωγές του φιλοσοφικού λόγου β) οι εισαγωγές των θεματικών και διδακτικών ενοτήτων γ) τα σχόλια και των δύο βιβλίων, φακέλου υλικού και φιλοσοφικού λόγου. Για την ανάπτυξη της απάντησης βασιζόμαστε στο κείμενο και σκεφτόμαστε αν ταιριάζουν να αναφερθούν σχόλια βιβλίων - ολόκληρα ή μέρος αυτών-, τα οποία μπορούν να γραφτούν ενιαία ή σπαστά. Εμπλουτίζουμε με εισαγωγές φακέλου και φιλοσοφικού λόγου. Τα επιπλέον σχόλια του φυλλαδίου μπορούν να χρησιμοποιηθούν επικουρικά μόνο στην περίπτωση που μας βοηθούν στο να είναι πιο ολοκληρωμένη η απάντηση. Δεν παραλείπουμε να παραθέτουμε τα αντίστοιχα **χωρία** του πρωτότυπου κειμένου στις απαντήσεις μας. Η βαθμολόγηση των απαντήσεων στηρίζεται στο παραπάνω «περικειμενικό» υλικό.

Απαντάμε γράφοντας απλές, κατανοητές και σωστές συντακτικά προτάσεις σε σώμα κειμένου και όχι σχεδιαγραμματικά. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι προέχει η ανάλυση του κειμένου και όχι η καταγραφή ή η συρραφή σχολίων. Σημασία δεν έχει η ποσότητα αλλά αυτά που θα γράψουμε να στοιχειοθετούν μια σαφή, άρτια και ολοκληρωμένη απάντηση. Σκοπός μας δεν είναι να εντυπωσιάσουμε αλλά να αποδείξουμε ότι έχουμε εμπεδώσει πλήρως το περιεχόμενο των κειμένων και ότι είμαστε σε θέση να το παρουσιάσουμε και να το αναπτύξουμε. Η πληρότητα, η σαφήνεια, η συνοχή και η τεκμηρίωση με βάση το κείμενο αναφοράς πρέπει να είναι ο βασικός στόχος, αποφεύγοντας εξεζητημένες επισημάνσεις και την περιττολογία.

Αν η ερώτηση που θα μας δοθεί έχει υποερωτήματα είναι προτιμότερο να τα αναλύσουμε ξεχωριστά και όχι ως μία ενιαία απάντηση. Διαβάζουμε προσεχτικά τα ερωτήματα προκειμένου να κατανοήσουμε τι πρέπει να περιέχει κάθε απάντηση, ώστε να αποφύγουμε επαναλήψεις σχολίων. Γράφουμε έναν κοινό πρόλογο στην αρχή για όλα τα ερωτήματα και έναν κοινό επίλογο, εφόσον υπάρχει συνάφεια μεταξύ των υποερωτημάτων.

Όσον αφορά στην ερώτηση που ζητά σύγκριση απόψεων, κατανοούμε πρώτα πολύ καλά αυτό που μας ζητά, σημειώνουμε επιγραμματικά στο πρόχειρο διακριτά τις απόψεις και διακριτά το συμπέρασμα και ξεκινάμε τη σύνθεση της απάντησής μας. Δεν ξεχνάμε να εντοπίσουμε και να γράψουμε τα χωρία που ταιριάζουν στην απάντησή μας.

Εαν η σύγκριση απόψεων περιλαμβάνει ομοιότητες ή διαφορές ανάμεσα στα συγκρινόμενα κείμενα μπορούμε να αναπτύξουμε την απάντησή μας ως εξής:

1^η εκδοχή

1^η παράγραφος: απόψεις Α' διανοητή

2^η παράγραφος: απόψεις Β' διανοητή

Επίλογος: αναφέρουμε αν συμφωνούν ή διαφωνούν

2^η εκδοχή (παραλλαγή 1ης)

1^η παράγραφος: απόψεις Α' διανοητή

2^η παράγραφος: απόψεις Β' διανοητή. Στη θεματική περίοδο γράφουμε αν ο Β' διανοητής συμφωνεί ή διαφωνεί με τον Α' διανοητή.

Επίλογος γενικός

Εαν η σύγκριση απόψεων περιλαμβάνει ομοιότητες και διαφορές απαντάμε ως εξής:

1^η εκδοχή

1^η παράγραφος: κοινές απόψεις Α' και Β' διανοητή

2^η παράγραφος: διαφορετικές απόψεις Α' και Β' διανοητή

Επίλογος γενικός

2^η εκδοχή

1^η παράγραφος: απόψεις Α' διανοητή

2^η παράγραφος: απόψεις Β' διανοητή.

3^η παράγραφος: Σύγκριση απόψεων (προσοχή στην αποφυγή επανάληψης)

Επίλογος γενικός

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο επίλογος δεν πρέπει να είναι επανάληψη ενός τμήματος της ανάλυσης, ούτε εδώ να δίνεται η απάντηση - βολικό είναι μια γενική διατύπωση που περιγράφει με άλλα λόγια αυτά που αναλύσαμε, ένα γενικό συμπέρασμα.

Προσέχουμε τα γράμματά μας να είναι ευανάγνωστα - ένας τρόπος είναι να τα κάνουμε μεγάλα και να μην τα κολλάμε μεταξύ τους - και περιορίζουμε όσο είναι δυνατό τις μουντζούρες. Η πρώτη σελίδα του γραπτού είναι και η πιο σημαντική για την εικόνα που αυτό δίνει. Ιδανικός χρόνος για κάθε ερώτηση ανάπτυξης είναι **τα 20 με 25 λεπτά**. Η ιδανική έκταση των απαντήσεων στις ερμηνευτικές είναι από $\frac{3}{4}$ έως μια σελίδα A4, εκτός αν δίνεται όριο λέξεων ή αν η απάντηση βαθμολογείται με λίγες μονάδες. Αφού τελειώσουμε τις απαντήσεις μας κάνουμε μία ανάγνωση αυτών, διορθώνουμε τυχόν ορθογραφικά και εκφραστικά λάθη και αν θυμηθούμε κάτι που έχουμε παραλείψει το προσθέτουμε με έναν αστερίσκο. Καλό θα ήταν βέβαια να είμαστε ιδιαίτερα φειδωλοί σε αυτό.

Δεν ξεχνάμε να γυρίζουμε και να διαβάζουμε την εκφώνηση σε όλη τη διάρκεια της επεξεργασίας της απάντησης.

Στην εξαιρετική περίπτωση που ο χρόνος τελειώνει -και μόνο τότε- και δεν έχετε προλάβει να αντιγράψετε από το πρόχειρο κάτι, διαγράψετε τη λέξη «πρόχειρο» από το σημείο που

το είχατε γράψει , τη γράφετε όπου πιο κάτω σας βολεύει και, όταν δίνετε την κόλλα σας στον επιτηρητή, του δείχνετε το σημείο όπου τελειώνουν οι απαντήσεις σας, προκειμένου να υπογράψει εκεί και να διαγράψει τις ενδιάμεσες κενές σελίδες.

α ν ο δ ο ο ς

ΛΑΤΙΝΙΚΑ

Γενικές οδηγίες:

- Όταν παίρνετε τα θέματα, μην προσπαθήσετε να τα διαβάσετε μια ανάγνωση όλα για να δείτε αν τα ξέρετε.
- Προσέχετε τα γράμματά σας να είναι ευανάγνωστα - ένας τρόπος είναι να τα κάνετε μεγάλα και να μην τα κολλάτε μεταξύ τους - και περιορίζετε όσο είναι δυνατό τις μουντζούρες. Η πρώτη σελίδα του γραπτού είναι και η πιο σημαντική για την εικόνα που αυτό δίνει.
- Να γράφετε όσο πιο ελεγχόμενα μπορείτε. Ότι γράψετε αρχικά, δύσκολα το αλλάζετε μετά. Μη θεωρείτε δεδομένο ότι οι εκφωνήσεις θα σας είναι οικείες - κυρίως στο συντακτικό - αυτό δε σημαίνει ότι δεν ξέρετε την απάντηση, απλά χρειάζεται να το σκεφτείτε λίγο πιο ψύχραιμα.
- Δεν ξεχνάτε να γυρίζετε και να διαβάζετε την εκφώνηση σε όλη τη διάρκεια της επεξεργασίας της απάντησης.
- Στην εξαιρετική περίπτωση που δεν ξέρετε να απαντήσετε σε κάτι, αφήστε το για το τέλος. Να θυμάστε ότι μια λανθασμένη απάντηση είναι καλύτερη από μια μη απάντηση. Εξάλλου το πιθανότερο είναι να ξέρετε να απαντήσετε αλλά να σας μπερδεύει η εκφώνηση ή να είστε θολωμένοι. Κάντε ένα μικρό πνευματικό διάλειμμα και συνεχίστε.

Για τη μετάφραση:

- Όταν την τελειώσετε, ελέγξτε αν έχετε ξεχάσει κάτι (κάποια λέξη, σημεία στίξης κ.λπ.) καθώς και την ορθογραφία.

Για την ερώτηση εισαγωγής:

- Αν είναι κλειστού τύπου μη βιάζεστε να επιλέξετε σωστό ή λάθος. Διαβάστε με πολλή προσοχή όλες τις λέξεις της διατύπωσης.
- Αν είναι ανοικτού τύπου, προσπαθήστε να ανασύρετε από τη μνήμη σας όλα τα σχετικά στοιχεία που απαιτούνται για να δώσετε μια ολοκληρωμένη απάντηση. Να θυμάστε ότι, σε περίπτωση που έχετε αμφιβολία για τα όρια της απάντησης, είναι προτιμότερο να γράψετε λίγο παραπάνω παρά λιγότερο από το ζητούμενο.

Για την ετυμολογική ερώτηση:

- Μην προσπαθείτε να θυμηθείτε. Σκεφτείτε ρίζες. Ο νοηματικός συσχετισμός των λέξεων δεν οδηγεί απαραίτητα σε ετυμολογικό συσχετισμό.

Για την ένθεση στερεότυπης λατινικής φράσης/λέξης σε κειμενικό περιβάλλον ν.ε. (ΙΣΧΥΕΙ ΜΟΝΟ ΓΙΑ ΤΗ Β΄ ΛΥΚΕΙΟΥ):

- Φροντίστε η λατινική φράση/λέξη να ενταχθεί σε περιβάλλον νεοελληνικών λέξεων που να δείχνουν τη σημασία της. Μη χρησιμοποιείτε ν.ε. απλοϊκές εκφράσεις αλλά ούτε και εξεζητημένες

Για τη γραμματική:

- Μην απαντάτε απ' ευθείας. Αναγνωρίστε γραμματικά τον τύπο που ζητείται, εντοπίζοντάς τον μέσα στο κείμενο για να σιγουρευτείτε (στα Λατινικά πολλοί τύποι είναι ίδιοι αλλά έχουν διαφορετική γραμματική αναγνώριση). Μετά τη γραμματική αναγνώριση γράψτε στο πρόχειρό σας όλα τα στοιχεία που θα σας διευκολύνουν. Αν π.χ. ζητείται ρήμα, γράψτε αρχικούς χρόνους, βρείτε το θέμα που σας ενδιαφέρει, σκεφτείτε σαν ποιο ρήμα από τη γραμματική κλίνεται, βρείτε την κατάληξη που σας ενδιαφέρει και μετά σχηματίστε τον ζητούμενο τύπο. Στο τέλος πάντα ελέγχετε αν ο τύπος που γράψατε είναι ο ζητούμενος και όχι κάποιος άλλος κοντινός του π.χ. άλλο πρόσωπο. Αν πάλι σας ζητείται πτωτικός τύπος, αφού γράψετε στο πρόχειρο την ονομαστική ενικού και σκεφτείτε σαν ποιο τύπο της γραμματικής κλίνεται, τον κλίνετε ολόκληρο και μετά επιλέγετε την πτώση που σας ζητείται. Πάντα ελέγχετε θέμα και κατάληξη. Μην έχετε εμπιστοσύνη στο ακουστικό ή στο οπτικό σας κριτήριο. Στηριχθείτε στις γνώσεις σας και μόνο.
- Σκόπιμο είναι, αν η διατύπωση έχει αόριστο χαρακτήρα, του τύπου «να γράψετε τον αντίστοιχο τύπο του άλλου αριθμού του τάδε επιθέτου» ή «να γράψετε το ίδιο πρόσωπο του τάδε ρήματος στις άλλες εγκλίσεις της άλλης φωνής στον ίδιο χρόνο» κ.ο.κ., πριν απαντήσετε, να ξαναγράψετε στο πρόχειρο τη διατύπωση της ερώτησης με όλα τα στοιχεία της συγκεκριμένα π.χ. «να γράψετε τη δοτική πληθυντικού του αρσενικού του τάδε επιθέτου» ή «να γράψετε το β'πληθυντικό του τάδε ρήματος στην υποτακτική και προστακτική του ενεστώτα της ενεργητικής φωνής» κ.ο.κ.

Για το συντακτικό:

- Να ανακαλείτε πάντα στη μνήμη σας τη μετάφραση, να συντάσσετε όλη την πρόταση και μετά να αποφασίζετε τι θα γράψετε. Μην ξεχνάτε να γράψετε πού αναφέρεται ο κάθε τύπος π.χ. Υποκείμενο στον τάδε ρηματικό τύπο, γενική

αντικειμενική στο δείνα επίθετο κ.λπ. Σε περίπτωση που η άσκηση απαιτεί εφαρμογή κάποιας θεωρίας, γράψτε στο πρόχειρο ένα σχεδιάγραμμα της θεωρίας που θα χρειαστείτε για να απαντήσετε, γράψτε την απάντησή σας στο πρόχειρο, ελέγξτε συντακτικά αν αυτό που γράψατε στέκει και μετά αντιγράψτε το στο καλό.

Επανάλεγχος:

- Να θυμάστε πάντα ότι πρέπει να κάνετε επανέλεγχο σε δύο επίπεδα: πρώτον, προσέξτε αν έχετε απαντήσει σε όλα όσα σας ζητούνται -πάντα υπάρχει ο κίνδυνος να έχουμε ξεχάσει κάτι στο πρόχειρο ή να μην το έχουμε δει καν- και δεύτερον, χωρίς να κοιτάζετε τις απαντήσεις σας, ξανααπαντήστε προφορικά ή γραπτά (ανάλογα με τη δυσκολία της άσκησης και τον εναπομείναντα χρόνο) και ελέγξτε αν η δεύτερη απάντηση συμφωνεί με την πρώτη. Σε περίπτωση που τη δεύτερη φορά δώστε διαφορετική απάντηση, ξανασκεφτείτε το, γιατί δεν είναι σίγουρο πως ό,τι γράψατε την πρώτη φορά είναι λάθος και τη δεύτερη είναι σωστό · μπορεί να συμβαίνει και το αντίθετο!

ΙΣΤΟΡΙΑ

- Αναφορικά με την οργάνωση του χρόνου μας, χρειαζόμαστε περίπου 60 λεπτά για τα θέματα της πρώτης ομάδας και 100 λεπτά για τα θέματα της δεύτερης ομάδας (πηγές). Φροντίζουμε να μας μείνουν περίπου 15-20 λεπτά για έναν τελικό επανέλεγχο του γραπτού. Ξεκινάμε από τις ερωτήσεις της πρώτης ομάδας.
- Εφόσον υπάρχουν ερωτήσεις αντιστοίχισης, πολλαπλής επιλογής ή σωστού-λάθους, ξεκινάμε απ' αυτές. Δε βιαζόμαστε, διαβάζουμε προσεκτικά τις εκφωνήσεις και τα ζητούμενα. Προσέχουμε πολύ τη διατύπωση, γιατί το λάθος μπορεί να βρίσκεται στη χρονολογία, στον τόπο, στο πρόσωπο που αναφέρονται ή σε μια απλή άρνηση. Σε τέτοιου τύπου ασκήσεις, είναι σύνηθες να γίνονται λάθη λόγω απροσεξίας ή βιασύνης –πρέπει οπωσδήποτε να τα αποφύγουμε. Αν, π.χ., υπάρχουν ημερομηνίες ή χρονολογίες, ελέγχουμε με προσοχή αν όλα τα στοιχεία (ημερομηνία, μήνας, χρονιά) είναι σωστά.
- Σε ερωτήσεις σωστού-λάθους, προσέχουμε την εκφώνηση μήπως ζητείται να γράψουμε και τη σωστή απάντηση για κάθε λανθασμένη που θα εντοπίσουμε.
- Στις ερωτήσεις αντιστοίχισης ξεκινάμε από αυτά που είμαστε σίγουροι ότι είναι σωστά ή αποκλείοντας αυτά που είναι σίγουρα λάθος.
- Στις ερωτήσεις σύντομου ορισμού, αρχικά εντοπίζουμε το κεφάλαιο του βιβλίου απ' το οποίο προέρχεται ο όρος. Προσέχουμε πολύ ώστε να μη μπερδευτούμε με τυχόν παρόμοιους όρους (π.χ. «Εθνικό κόμμα» και «Εθνικό κομιτάτο»). Θυμόμαστε να δώσουμε χρονικούς και τοπικούς προσδιορισμούς. Συχνά στο βιβλίο δε δίνονται αντίστοιχοι προσδιορισμοί στα συγκεκριμένα σημεία, γιατί εννοούνται από προηγούμενα κομμάτια –στο γραπτό μας όμως τίποτα δεν εννοείται. Για παράδειγμα, αν μας ζητηθεί ορισμός για τη «Φεντερασιόν» πρέπει να αναφέρουμε ότι ήταν εργατική οργάνωση της Θεσσαλονίκης (όχι απλώς «της πόλης» όπως αναφέρεται στο βιβλίο) ή αν ζητηθεί ορισμός για τους «Πεδινούς» πρέπει να αναφέρουμε ότι εμφανίστηκαν κατά την περίοδο της Εθνοσυνέλευσης του 1862-1864.
- Σε κάθε περίπτωση, αφού διαβάσουμε μια φορά όλα τα υπόλοιπα θέματα, ξεκινάμε από τις ερωτήσεις που ξέρουμε, ώστε να έχουμε τις «σίγουρες» μονάδες, και μετά περνάμε σε όσες μας δυσκολεύουν περισσότερο.

- Στις ερωτήσεις ανάπτυξης διαβάζουμε καλά τις εκφωνήσεις ώστε να κατανοήσουμε πλήρως τα ζητούμενα. Υπογραμμίζουμε λέξεις-κλειδιά για να βοηθηθούμε, εντοπίζουμε το κεφάλαιο του βιβλίου στο οποίο αναφέρεται η ερώτηση και προσέχουμε τα όρια της απάντησής μας (από ποιο σημείο του βιβλίου πρέπει να ξεκινήσουμε και μέχρι πού να φτάσουμε). Συνήθως στις ερωτήσεις τίθενται όρια με βάση χρονολογίες ή σημαντικά γεγονότα. Γι' αυτό, καλό είναι κατά τη διάρκεια της μελέτης μας να εντοπίζουμε τα βασικά γεγονότα, τον τόπο, τον χρόνο, τα δρώοντα πρόσωπα, τα αίτια και τις συνέπειες ενός γεγονότος. Αφού εντοπίσουμε το χωρίο του βιβλίου που απαντά στην ερώτηση, το λέμε από μέσα μας ξεκινώντας πιο πάνω από εκεί που θεωρούμε ότι αρχίζει και τελειώνοντας πιο κάτω από εκεί που πιστεύουμε ότι τελειώνει. Αφού το κάνουμε αυτό, αποφασίζουμε ποια είναι τα όρια της απάντησης. Με τον τρόπο αυτό, ελέγχουμε μήπως η απάντηση πρέπει να ξεκινήσει από ένα σημείο της προηγούμενης παραγράφου ή πρέπει να περιλάβει κι ένα τμήμα της επόμενης. Δεν γράφουμε και κομμάτια που μας φαίνονται άσχετα, λόγω ανασφάλειας (η λογική: «να τα βάλω όλα, ώστε μέσα να υπάρχει και το σωστό...» ☺ ☺) Στην εξαιρετική περίπτωση και μόνο που όσο κι αν σκεφτόμαστε δεν είμαστε σίγουροι για τα όρια της απάντησής μας, τότε πρέπει να έχουμε υπ' όψιν μας ότι είναι προτιμότερο να υπάρχει στην απάντησή μας κάτι επιπλέον που πιθανόν δε χρειάζεται, παρά να λείπει κάτι απαραίτητο.

Σχετικά με τη Β' ομάδα (πηγές):

- Πρώτα διαβάζουμε την ερώτηση και φέρνουμε στο μυαλό μας το απόσπασμα του σχολικού βιβλίου στο οποίο αναφέρεται.
- Στη συνέχεια διαβάζουμε προσεκτικά το παράθεμα και υπογραμμίζουμε εκείνα τα στοιχεία που αφορούν την ερώτηση.
- Ακολουθούμε τις οδηγίες του φυλλαδίου μας (ενδεικτική μεθοδολογία για το σχολιασμό ιστορικών πηγών) και προσέχουμε ιδιαίτερα τα εξής:
 - ✓ Η απάντησή μας μοιάζει πολύ με μια μικρή έκθεση, καθώς θα πρέπει να υπάρχει: πρόλογος, κυρίως θέμα (όπου συνθέτουμε τις ιστορικές μας γνώσεις με τα δεδομένα του παραθέματος με τη βοήθεια μεταβατικών φράσεων) και επίλογος. Φροντίζουμε το κείμενό μας να χωρίζεται σε παραγράφους.

- ✓ Το τελικό μας κείμενο δεν πρέπει να αποτελεί συρραφή χωρίων του βιβλίου και του παραθέματος αλλά ένα ομοιογενές κείμενο.
 - ✓ Τα χωρία του σχολικού βιβλίου τα καταγράφουμε όσο το δυνατόν αυτούσια, ενώ αποφεύγουμε να αντιγράψουμε αυτούσιες φράσεις τις πηγές (χρησιμοποιούμε μόνο τους ιστορικούς όρους-ορολογία).
 - ✓ Αν η πηγή δεν είναι γραμμένη στη νέα ελληνική γλώσσα και δεν καταλαβαίνουμε λέξεις ή φράσεις, προσπαθούμε να κατανοήσουμε το νόημα από τα συμφραζόμενα. Στην περίπτωση και μόνο που δε μπορούμε να αποδώσουμε το νόημα στα νέα ελληνικά, παραθέτουμε το χωρίο αυτούσιο σε εισαγωγικά (εφόσον είμαστε βέβαιοι ότι το συγκεκριμένο χωρίο πρέπει να συμπεριληφθεί στην απάντηση).
 - ✓ Αν τα παραθέματα είναι δύο ή περισσότερα, τοποθετούμε τις κοινές πληροφορίες μαζί στην απάντησή μας προσέχοντας να αποφύγουμε τις επαναλήψεις, ή αναφέρουμε το παράθεμα του οποίου τις πληροφορίες χρησιμοποιούμε κάθε φορά.
 - ✓ Σε κάθε περίπτωση ακολουθείται η σειρά του σχολικού βιβλίου το οποίο επιβεβαιώνεται, συμπληρώνεται, τεκμηριώνεται κ.λπ. από το παράθεμα και όχι το αντίστροφο.
- Δεν αφήνουμε κανένα θέμα αναπάντητο. Αρνητική βαθμολόγηση δεν υπάρχει - οπότε απαντάμε ακόμα και τα θέματα που δεν ξέρουμε, όπως μπορούμε. Είναι πιθανό -έστω και μ' αυτόν τον τρόπο- να κερδίσουμε κάποια μόρια.
 - Δεν πανικοβαλλόμαστε όταν κάτι δε μπορούμε να το απαντήσουμε. Προχωράμε στο επόμενο και γυρίζουμε στο τέλος να ασχοληθούμε με ό,τι αφήσαμε κενό. Το παν είναι η συλλογή μονάδων και τα λάθη είναι αναπόφευκτα. Δεν είναι δεδομένο ότι οι εκφωνήσεις θα μας είναι οικείες. Αυτό δε σημαίνει ότι δεν ξέρουμε την απάντηση, απλά χρειάζεται να το σκεφτούμε λίγο πιο ψύχραιμα.
 - Στην ακόμη πιο εξαιρετική περίπτωση που ο χρόνος τελειώνει -και μόνο τότε- και δεν έχετε προλάβει να αντιγράψετε από το πρόχειρο κάτι, διαγράφετε τη λέξη «πρόχειρο» από το σημείο που το είχατε γράψει, τη γράφετε όπου πιο κάτω σας βολεύει και, όταν δίνετε την κόλλα σας στον επιτηρητή, του δείχνετε το σημείο όπου τελειώνουν οι απαντήσεις σας, προκειμένου να υπογράψει εκεί και να διαγράψει τις ενδιάμεσες κενές σελίδες.

- Στη συνέχεια προσέχουμε αν έχουμε απαντήσει σε όλα όσα μας ζητούνται -πάντα υπάρχει ο κίνδυνος να έχουμε ξεχάσει κάτι στο πρόχειρο ή να μην το έχουμε δει καν. Ελέγχουμε προσεκτικά τον τονισμό, την ορθογραφία και τη στίξη. Στην περίπτωση που έχουμε κι άλλο χρόνο, ξανααπαντάμε προφορικά όλες τις παρατηρήσεις.

α ν ο δ ο ο ς